

UNIVERZITET U NIŠU

FAKULTET ZAŠTITE NA RADU U NIŠU

dr Ljubiša Vučković

ELEKTRIČNA ENERGIJA I RIZIK OD POŽARA I EKSPLOZIJA

Niš, 2007.

**UNIVERZITET U NIŠU
FAKULTET ZAŠTITE NA RADU U NIŠU**

ELEKTRIČNA ENERGIJA I RIZIK OD POŽARA I EKSPLOZIJA

dr Ljubiša Vučković, red. prof.

dr Ljubiša Vučković, red. prof. Fakulteta zaštite na radu u Nišu

ELEKTRIČNA ENERGIJA I RIZIK OD POŽARA I EKSPLOZIJA

Prvo izdanje

Izdavač:

Fakultet zaštite na radu u Nišu, Niš, Čarnojevića 10a

Odlukom Nastavo-naučnog veća Fakulteta zaštite na radu u Nišu, broj 03-199/9 od 07.04.2005. godine, rukopis je odobren za štampu.

Recenzenti:

dr Suzana Savić, red. prof. Fakulteta zaštite na radu u Nišu

dr Mihailo Petrović, red. prof. u penziji Fakulteta zaštite na radu u Nišu

Za izdavača:

dr Dragan Spasić

Tehnički uredio:

dr Ljubiša D. Vučković

Štampa:

M. Kops Centar, Niš, Čarnojevića 10a

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

331.45/.46:621.3
621.316.9

VUČKOVIĆ, Ljubiša

Električna energija i rizik od požara i eksplozija / Ljubiša Vučković. - 1. izd. - Niš : Fakultet zaštite na radu, 2007. (Niš : M. Kops Centar). - 251 str. : graf. prikazi, tabele ; 25 cm

Tiraž 200. - Prilozi: str. 199-251. - Bibliografija: str. 191-198.

ISBN 978-86-80261-51-5

a) Zaštita na radu – Električna struja b) Zaštita od požara – Električni uređaji c) Električni uređaji – Zaštita
COBISS.SR-ID 145728524

.....SADRŽAJ

UVOD	9
1. SISTEMSKI PRISTUP OCENI OPASNOSTI NASTANKA POŽARA I EKSPLOZIJA OD ELEKTRIČNE ENERGIJE	13
1.1. Sistemski pristup, sistemska analiza i opšta teorija sistema	13
1.2. Osnovne karakteristike sistema	15
1.3. Neodređenost i degradacija sistema	19
1.4. Osnovi ocene rizika	22
1.4.1. Rizik sistema	22
1.4.2. Sistemski pristup proceni rizika	23
1.4.3. Zakonitosti pojave rizika	26
1.4.4. Pokazatelji rizika	28
1.5. Ocena rizika	28
1.5.1. Fazi ocena rizika	30
1.6. Sistem opasnosti požara i eksplozija od električne energije	35
2. ELEKTRIČNA ENERGIJA KAO UZORČNIK NASTANKA POŽARA I EKSPLOZIJA.....	37
2.1. Požari i eksplozije izazvani električnom energijom.....	37
2.2. Elementi analize opasnih stanja električne energije	38
2.2.1. Klasifikacija elemenata električne energije kao izvora paljenja.....	38
2.2.2. Analiza elemenata opasnosti električne energije kao izvora paljenja	38
2.2.3. Određivanje vrednosti parametara za identifikaciju opasnosti od električne energije.....	44
2.3. Analiza faktora opasnih stanja električne energije	54
2.3.1. Faktori pojave požarno opasnih parametara električne energije	54
2.4. Čovek kao uzrok pojave opasnih stanja električne energije.....	60
2.4.1. Čovek operator kao faktor rizika u tehnološkom sistemu.....	60
2.4.2. Faktori pouzdanosti čoveka-operatora	60
2.4.3. Ocena pouzdanosti operatora primenom parnog upoređivanja	64
3. OPASNOST OD POŽARA I EKSPLOZIJA PREMA VRSTI GORIVIH MATERIJIA .	67
3.1. Karakteristike i klasifikacija gorivih materija.....	67
3.1.1. Karakteristike gorivih materija	67
3.1.2. Klasifikacija zapaljivih i eksplozivnih materija.....	68
3.2. Podela ugroženog prostora na zone opasnosti	70
3.3. Metodološki pristupi određivanju zona opasnosti	72
3.3.1. Metodi za određivanje zona opasnosti	74
3.4. Određivanje ugroženosti prostora od požara i eksplozija.....	78
3.3.1. Parametri za određivanje rasprostiranja zona opasnosti.....	79
3.3.2. Izvori opasnosti ugroženih prostora.....	79
3.3.3. Proračun dimenzija ugroženog prostora	80
3.4. Uticaj ventilacije na određivanje granica zona opasnosti.....	92
3.4.1. Procena stepena ventilacije i njen uticaj na ugroženi prostor	94
3.4.1.1. Procena hipotetičke zapremine	94
3.4.2. Otvoreni prostor.....	95
3.4.2.1 Otvoreni prostori malih dimenzija.....	96
3.4.2.1 Procena vremena održavanja	96

3.4.3. Procena stepena ventilacije.....	97
4. METODI PROCENE RIZIKA NASTANKA POŽARA I EKSPLOZIJA OD	
ELEKTRIČNE ENERGIJE.....	101
4.0. Opšte o metodima za procenu rizika.....	101
4.0.1. Metodi ocene požarne opasnosti od električne energije.....	103
4.0.1.1. <i>Deterministički metodi ocene opasnosti požara i eksplozija od</i>	
<i>električne energije.....</i>	104
4.0.1.2. <i>Metodi ocene verovatnoće požarne opasnosti</i>	
<i>od električne energije.....</i>	105
4.0.1.3. <i>Metodi ekspertnih ocena.....</i>	106
4.0.1.4. <i>Metodi fazi logike.....</i>	107
4.0.1.5. <i>Kombinovani metodi.....</i>	109
4.0.1.5.1. <i>Metodi indeksa opasnosti.....</i>	109
4. 1. Preliminarni metodi ocene.....	113
4.1.1. Ocena opasnosti po sličnosti.....	115
4.1.2. Intuitivni metod ocene.....	116
4.2. Metod upitnika u oceni požarne opasnosti od električne energije.....	117
4.3. "Šta-Ako" analiza opasnosti.....	121
4.4. Pregled zaštite.....	126
4.5. Metod analize načina, efekata i kritičnosti okaza "FMECA".....	127
4.5.1. Osnovi primene FMECA metoda.....	127
4.5.2. Ograničenja i prednosti u primeni FMECA metoda.....	132
4.6. Metod stabla okaza.....	133
4.6.1. Osnovi primene metoda stabla okaza.....	133
4.6.2. Prednosti i ograničenja u primeni metoda stala otkaza.....	147
4.7. Metod bodovnog ocenjivanja nastanka požara i eksplozija	
od električne energije.....	149
4.8. Metod određivanja verovatnoće požara i eksplozija u objektima	
izazvanih dejstvom električne energije.....	157
4.9. Metod eksperimentalnog određivanja verovatnoće pojave	
požara u/od elektrotehničkih proizvoda.....	169
4.10. Deterministički metodi ocene opasnosti nastanka požara i eksplozija	
od električne energije.....	173
5. IZBOR METODA ZA OCENU OPASNOSTI NASTANKA	
POŽARA I EKSPLOZIJA OD ELEKTRIČNE ENERGIJE.....	177
5.1. Složenost problema izbora metoda.....	177
5.2. Faktori koji utiču na izbor metoda ocene požarne opasnosti.....	180
5.2.1. <i>Faktori uslova primene.....</i>	180
5.2.2. <i>Karakteristike metoda za ocenu požarne opasnosti</i>	
<i>od električne energije.....</i>	181
5.3. Postupci izbora metoda ocene požarne opasnosti.....	182
5.3.1. <i>Postupak izbora metoda na bazi tabelarne matrice.....</i>	183
5.3.2. <i>Višekriterijumski model izbora optimalnog metoda</i>	
<i>zasnovan na metodu Analitičkih hijerarhijskih procesa (AHP).....</i>	185
5.3.2.1. <i>Višekriterijumski model izbora optimalnog metoda za ocenu</i>	
<i>opasnosti nastanka požara i eksplozija od električne energije.....</i>	188
5.4. Zaključna razmatranja u izboru metoda ocene.....	190
Literatura.....	191
PRILOZI.....	199

Prilog I	Upitnici (ček liste)	201
Prilog II	Primena "FMECA" metoda za ocenu požarne opasnosti elektrouređaja	221
Prilog III	Primer metoda stabla otkaza kvarcne grejalice.....	224
Prilog IV	Oznake i simboli za konstrukciju stabla otkaza/događaja	227
Prilog V	Tabele za metod bodovnog ocenjivanja	228
Prilog VI	Primena metoda eksperimentalnog određivanja verovatnoće nastanka požara od elektrotehničkog proizvoda	236
Prilog VII	Primer optimalnog izbora metoda za ocenu opasnosti nastanka požara i eksplozija od električne energije primenom AHP metoda ..	239